

DOI: <https://doi.org/10.31318/978-966-7357-70-2-129>

Тетяна Протчева

діджитал художниця, засновник GLOW ART,
дипломат «Книги рекордів України»
(Київ, Україна)

Tetiana Protcheva

digital artist, founder of GLOW ART,
diplomat of the Ukrainian Book of Records
(Kyiv, Ukraine)

© Протчева Т., 2025.

ЗАКОДОВАНА ПАМ'ЯТЬ: NFC ТА QR У ДІАЛОЗІ З ТРАДИЦІЙНОЮ ВИШИВКОЮ

Анотація. Досліджено поєднання традиційної української вишивки з сучасними цифровими технологіями, зокрема QR-кодами та NFC-чіпами у контексті збереження культурної ідентичності. Проаналізовано феномен «закодованої пам'яті» як синтезу архаїчного орнаменту та цифрових кодів, що створює нові форми комунікації та мистецького висловлювання. Висвітлено практики сучасних митців, зокрема Тетяни Протчевої та учасників проєкту ArtcodeUA, які інтегрують цифрові інтерфейси у традиційне мистецтво задля збереження спадщини та культурного спротиву. Наголошено на значенні такого діалогу традиційного й цифрового як способу актуалізації національної культури у глобалізованому світі.

Ключові слова: закодована пам'ять, українська вишивка, QR-коди, NFC, цифровізація, культурна спадщина, ідентичність.

У XXI столітті цифровізація поступово змінює всі сфери людської діяльності, зокрема й мистецтво. Розвиток новітніх технологій – як-от доповнена реальність (AR), штучний інтелект, блокчейн, QR-коди та NFC-чіпи – відкриває нові можливості для митців у створенні, збереженні та популяризації культурного продукту [1;2;6;8]. Водночас, на тлі глобалізаційних процесів постає актуальна проблема збереження національної ідентичності, традиційних форм мистецтва та їх трансляції у новітньому культурному просторі [3;12]. Цей виклик породжує потребу в синтезі сучасних цифрових засобів із традиційними формами художнього вираження. Нині цифрові технології дедалі активніше інтегруються в культурний простір, змінюючи способи збереження, передачі та інтерпретації традицій [1;3]. Особливо цікавим є діалог між цифровими засобами комунікації – як-от технології NFC (Near Field Communication) та QR-коди – і матеріальними формами нематеріальної культурної спадщини, зокрема українською традиційною вишивкою. Цей синтез породжує нові форми

візуального кодування, де цифровий сигнал стає продовженням архаїчного орнаменту, а тканина – носієм не лише символів, але й інтерактивної інформації [2; 7].

Українська вишивка – це не просто декоративне мистецтво, а цілісна система знаків, яка містить закодовану інформацію про світогляд, історичну пам'ять і родову ідентичність [13]. Орнаменти вишивок виконують функцію культурного коду: геометричні, рослинні та зооморфні мотиви є символами захисту, родючості, безперервності життя. За дослідженнями етнологів такі візерунки часто повторювалися впродовж поколінь, слугуючи візуальним маркером належності до певного роду або регіону [13].

У сучасному мистецтві України спостерігається зростання інтересу до інтеграції традиційної вишивки з цифровими технологіями, як-от QR-коди та NFC-чіпи. Цей синтез дозволяє не лише зберігати культурну спадщину, але й надавати їй нових форм вираження та комунікації.

У сучасному мистецтві, дизайні та експериментальній етнографії зростає інтерес до поєднання традиційної вишивки з цифровими технологіями. Наприклад, вишиті елементи можуть містити QR-коди, що ведуть до архівів з історіями роду, розповідями про носія одягу чи регіональну культуру [12;7]. Вишиванка з вбудованим NFC-чипом може відкривати доступ до мультимедійного контенту: відео, музики, фотографій або віртуальної реальності, пов'язаної з конкретною культурною спадщиною.

Такі експерименти не є лише естетичними чи технологічними інноваціями – вони створюють новий рівень взаємодії з пам'яттю, дозволяючи сучасному глядачу або користувачу вступати в діалог із традицією за допомогою звичних цифрових інтерфейсів.

З позиції семіотики як традиційна вишивка, так і QR/NFC технології – це системи знаків, які потребують дешифрування. У гібридному мистецтві виникає нова естетика – синтез аналогового й цифрового, де символи вишивки співіснують з цифровими кодами або навіть перетворюються на них [2;4;12]. Це

дає змогу говорити про концепт «закодованої пам'яті», у якій культурні наративи не втрачаються, а трансформуються в нові форми передачі смислів.

Деякі сучасні українські митці й стартапи вже досліджують цю тему. Наприклад, проекти, у яких фрагменти автентичної вишивки скануються, оцифровуються і вбудовуються в інтерактивні вебплатформи [7;9]. Існують також концепти смарт-вишиванок, які містять інтегровані чипи NFC, що зчитуються смартфонами та дозволяють зануритися в історію певного орнаменту або регіону [5;10].

Однією з провідних мисткинь у цій сфері є Тетяна Протчева, яка створює вишиті QR-коди, що містять цифрові ресурси, присвячені українській культурі [5]. Її унікальна практика полягає у створенні вишитих артефактів, які містять QR-коди та NFC-чипи – інтерактивні засоби передачі інформації, що зчитуються за допомогою смартфона. Таким чином, художниця пропонує нову форму «закодованої пам'яті», де вишивка слугує не лише візуальним об'єктом, але й носієм цифрового наративу. Такий підхід набуває особливої актуальності в контексті війни, коли питання збереження ідентичності постає як екзистенційне [3;12].

Іншим прикладом є проєкт ArtcodeUA, який об'єднує українських художників, ілюстраторів, фотографів, музикантів та дизайнерів одягу, що використовують QR-коди як засіб мистецького вираження та культурного спротиву.

Такі ініціативи демонструють, як традиційна вишивка може взаємодіяти з цифровими технологіями, створюючи нові форми збереження та популяризації культурної спадщини [12].

У філософському вимірі це явище можна розглядати як акт переосмислення культурної спадщини в умовах глобалізації та постцифрової доби [1;4;8]. Це спосіб боротьби з культурною амнезією: сучасна людина, відірвана від традиції, отримує доступ до неї в звичному для себе цифровому середовищі. Водночас важливо не втратити автентичність – цифровий код не має замінювати традиційний символ, а лише доповнювати й актуалізувати його [3].

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що поєднання традиційної української вишивки з цифровими технологіями, зокрема QR-кодами та NFC-чіпами, відкриває новий культурно-комунікативний вимір, у якому минуле не лише зберігається, але й трансформується відповідно до викликів сучасності [1;2;7]. Такий міждисциплінарний підхід виводить традиційне декоративно-ужиткове мистецтво за межі етнографічного контексту, переводячи його у сферу медіаарту, соціального дизайну й цифрової гуманітаристики [3;9]. Закодовані символи вишивки отримують нове прочитання: тепер вони здатні передавати не лише архаїчні сакральні смисли, але й сучасні наративи – особисті історії, культурні коди, художні висловлювання [12;13].

Використання QR-кодів та NFC-чипів у контексті вишивки актуалізує проблему збереження ідентичності в умовах глобалізації: сучасна людина, звикла до візуальної й цифрової комунікації, отримує доступ до традиції у зрозумілій їй формі. У цьому виявляється глибока гуманістична мета: не втратити зв'язок із корінням, водночас залишаючись включеним у глобальний інформаційний простір. Роботи таких митців, як Тетяна Протчева та учасники проєкту ArtcodeUA, ілюструють, як за допомогою мистецьких інновацій можна не тільки зберегти спадщину, але й зробити її частиною сучасної культури спротиву, пам'яті та діалогу. Вишивка як візуальний текст і цифровий носій стає формою закодованої пам'яті – багаторівневої, динамічної, глибоко персоналізованої, але водночас відкритої до інтерпретацій і діалогу.

Отже, діалог традиційного й цифрового – це не просто технічний або естетичний експеримент, а справжній культурний акт, який сприяє переосмисленню спадщини у новому контексті. У цьому контексті закодована пам'ять перестає бути статичною – вона оновлюється, активізується й набуває нового значення для сучасного суспільства, яке потребує глибших зв'язків між минулим і майбутнім.

Список використаних джерел

1. Алієва Л. В. Цифрове мистецтво: трансформації художньої практики у XXI столітті / Л. В. Алієва // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. – 2020. – № 1. – С. 45–50.
2. Біленкіна Н. О. Мистецтво нових медіа: теорія та практика / Н. О. Біленкіна. – Київ : НАКККиМ, 2019. – 180 с.
3. Глотова О. С. Цифрова культура та її вплив на мистецьку освіту / О. С. Глотова // Культура і сучасність. – 2021. – № 2. – С. 112–117.
4. Manovich L. The Language of New Media / Lev Manovich. – Cambridge, MA : MIT Press, 2001. – 354 p.
5. Protscheva T. Glow Art – Embroidery That Glows. – [Electronic resource]. – Available at: <https://glowart.com.ua> (accessed: 27.04.2025).
6. Anadol R. Machine Hallucinations / Refik Anadol. – [Electronic resource]. – Available at: <https://refikanadol.com/works/machine-hallucinations> (accessed: 27.04.2025).
7. Kucherenko M. Digital Folk and Memory / Masha Kucher. – [Electronic resource]. – Available at: <https://mashakucher.com> (accessed: 27.04.2025).
8. De Costa B. Bio Art and Cultural Interfaces / Beatriz da Costa. – [Electronic resource]. – Available at: <https://beatrizdacosta.net> (accessed: 27.04.2025).
9. Lisa Smirnova. Contemporary Embroidery Art. – [Electronic resource]. – Available at: <https://www.lisasmirnova.com> (accessed: 27.04.2025).
10. Studio NAND. Data-Driven Design and Art. – [Electronic resource]. – Available at: <https://nand.io> (accessed: 27.04.2025).
11. eTextile Spring Break. International Community of Electronic Textile Artists. – [Electronic resource]. – Available at: <https://etextile-spring-break.org> (accessed: 27.04.2025).
12. Кучеренко М. Проекти на перетині пам'яті, ідентичності й цифрових медіа / М. Кучеренко // Сучасне мистецтво. – 2023. – № 4. – С. 56–62.
13. Смирнова Л. Вишивка як форма сучасного художнього висловлювання / Л. Смирнова // Образотворче мистецтво. – 2022. – № 1. – С. 33–38.

Encoded Memory: NFC and QR in Dialogue with Traditional Embroidery

Abstract. *The integration of traditional Ukrainian embroidery with modern digital technologies, particularly QR codes and NFC chips, in the context of preserving cultural identity is researched. The phenomenon of “encoded memory” as a synthesis of archaic ornamentation and digital codes, creating new forms of communication and artistic expression is analyzed. the Practices of contemporary artists, including Tetiana Protscheva and members of the ArtcodeUA project, who integrate digital interfaces into traditional art to preserve heritage and foster cultural resistance are highlighted. The importance of such dialogue between the traditional and the digital as a way of actualizing national culture in a globalized world is emphasized.*

Keywords: *encoded memory, Ukrainian embroidery, QR codes, NFC, digitalization, cultural heritage, identity.*